

Vystúpenie B. Chňoupka

na zasadaní Výboru ministrov zahraničných vecí Varšavskej zmluvy
dňa 25. mája 1977

Vážení súdruh Gromyko,
vážení súdruhovia ministri zahraničných vecí,
milí priatelia.

Dovoľte mi, aby som vám, drahý Andrej Andrejevič, i vašim spolu-
pracovníkom vyjadril úprimné poďakovanie za vrulé pohostinstvo i za tú
veľkú prácu, ktorú ste vykonali, aby ste pripravili prvému zasadaniu
Výboru ministrov zahraničných vecí členských krajín Varšavskej zmluvy
najlepšie pracovné podmienky.

Je iste viac ako symbolické, že prácu v našom Výbore začíname
v roku, keď všetci pokrokoví ľudia s úctou spomínajú na salvy krížnika
Aurora, ktoré pred 60 rokmi zvestovali príchod novej éry. Odkaz Veľ-
kého Októbra je v súčasných podmienkach stelesnený a tvorivým spôso-
bom rozvinutý predovšetkým v záveroch XXV. zjazdu KSSS. Novým jas-
ným dôkazom toho je návrh Ústavy ZSSR, včera schválený plenárnym
zasadaním ÚV KSSZ. Naše delegácia sa plne stotožňuje so slovami Leo-
nida Iljiča Brežneva, že prijatie novej ústavy bude vážnym medzníkom
v politickej histórii a živote národov ZSSR, historickým prínosom sláv-
nej leninskej strany do medzinárodnej vecí boja pracujúcich celého sve-
ta za slobodu, pokrok ľudstva, za pevný mier na zemi, za uskutočnenie
opravdového socialistického humanizmu, za sociálno-ekonomické, ob-
čianske práva a skutočne demokratické slobody človeka. Bude mohutnou
zbraňou mierumilovnej zahraničnej politiky ZSSR a socialistického spo-
ločenstva pri obhajobe výdobytkov socializmu.

Plne súhlasíme s tézou, obsiahnutou v referáte generálneho ta-
jovníka ÚV KSSZ, že prijatie novej ústavy bude mať obrovský význam
pre upevnenie pozícií síl socializmu, mieru a pokroku na medzinárodnej
aréne. Sme hrdí na to, že aj Československo - ako pevná súčasť rodiny
socialistických krajín - kráča cestou, ktorú ľudstvu otvorila Veľká
októbrová socialistická revolúcia.

Československo víta vytvorenie nového orgánu - Výboru ministrov zahraničných vecí Varšavskej zmluvy. Vidíme v ňom doslova medzník ďalšieho kvalitatívneho posilnenia mechanizmu politickej spolupráce našej spojeneckej organizácie. Domnievame sa, že bude vysoko účinným prostriedkom užšej koordinácie jednotného zahranično-politického pôsobenia našich bratských krajín, ako to napokon vyžadujú náročné úlohy, postavené zjazdami našich komunistických a robotníckych strán. Sme presvedčení, že bude pracovať družne a efektívne, že sa z neho stane pevná základňa pre hlboké a všestranné posudzovanie aktuálnych otázok, ktoré sa objavujú s novými javmi vo vývoji európskej a svetovej politiky. V neposlednom rade chceme ešte vyjadriť názor, že Výbor, rovnako ako Spojený sekretariát, nám iste umožní rozvíjať naše spoločné úsilie do vyššej roviny produktivity, koordinácie, pružnosti a dynamiky našej práce, aby socialistické krajiny i naďalej ešte aktívnejšie držali v svojich rukách iniciatívu pri presadzovaní mierumilovnej zahraničnej politiky.

Takto vytvorená platforma určite umožní, aby sme na pôde Výboru mohli prerokúvať široké spektrum otázok bez toho, že by to vždy znamenalo bezprostrednú účasť ministrov zahraničných vecí. Iste tu nájdeme veľký priestor pre riešenie rôznych úloh aj námestníci ministrov zahraničných vecí, vedúci odborov našich ministerstiev a trebárs aj rôzne komisie zostavené ad hoc z príslušných expertov. Ako všetci dobre vieme, vždy nás bude tlačiť neúprosný bežec - faktor času. Aby sme mu mohli stačiť, mali by sme si vopred povedať, akú metódu zvolíme pri určovaní našich stretnutí na tejto úrovni. Domnievame sa, že intervaly medzi našimi schôdzkami by nemali byť dlhé. Stálo by hľadajúc za úvahu schádzať sa jeden - dvakrát ročne na pravidelných zasadaniach, napr. raz na jar a raz na jeseň pred zasadaním VZ OSN, s vopred pripraveným programom. To však vonkoncom nevyklučuje operatívne rokovanie, ako sa hovorí "mimo poradie", ak si to vyžiada situácia.

Súhrnovo,

naša delegácia si s veľkou pozornosťou a záujmom vypočula dôležité vystúpenie ministra zahraničných vecí ZSSR s Andreja Andrejeviča Gromyča, obsahujúce hlboký rozbor situácie v Európe po Holsbinkách a pred holsbinkskou schôdzkou, s ktorým vyjadruje plný súhlas.

Československo od samého začiatku pristupuje ku Konferencii o bezpečnosti a spolupráci v Európe, ako k spoločnému dielu socialistických krajín, ktoré sleduje presadzovanie našich dlhodobých politických cieľov. A preto realizácii výsledkov konferencie venujeme sústavnú pozornosť. Považujeme ich spolu s normalizáciou dvojstranných vzťahov socialistických krajín s kapitalistickými krajinami, so systémom zmlúv, uzavretých medzi socialistickými krajinami a NSR, s podpísaním Štvorstrannej dohody o Západnom Berlíne a s rokovaním o znížení ozbrojených síl a výzbroje vo Viedni za nosníky zložitej stavby súčasných medzinárodných vzťahov, tak ako sa ju podarilo mierovým úsilím ZSSR a ďalších socialistických krajín postaviť na základe reálneho pomeru síl medzi kapitalizmom a socializmom vo svete i v Európe.

Hodnotiac z tohto zorného uhla obdobie temer dvoch rokov od podpísania Záverečného aktu považujeme za základný politický fakt skutočnosti, že napriek niektorým negatívnym javom vo vývoji medzinárodnej situácie, napriek niektorým výkyvom, počítajúc do toho terajšiu vzodmutú reakčnú vlnu, charakterizovanú antikomunistickou hystériou a ideologickou diverziou, oficiálna štátna politika západných krajín sa neopovážila odstúpiť od Záverečného aktu, ani sa ho zrieknuť. A to je ďalší dôkaz pokračujúcej životnosti a priebojnosti procesu uvoľňovania medzinárodného napätia.

Majúc na pamäti nutnosť zachovať a posilňovať hlavný politický obsah a zmysel helsinskej Deklarácie o zásadách vzájomných vzťahov, ktorá je politickým základom celého Záverečného aktu, a ktorej realizácia má kľúčový význam pre ďalší vývoj na európskom kontinente, Československo sa sústredilo hneď od podpísania tohto historického dokumentu na široký rozvoj jeho politických výsledkov. Predsedníctvo našej strany a vláda republiky prijali osobitné uznesenie, ktoré obsahuje celkom 87 bodov a ktoré zaoberá zásadné opatrenia v oblasti bezpečnosti v Európe /vrátane otázok odzbrojenia/, v oblasti hospodárskej spolupráce, cestovného ruchu, životného prostredia, humanitárnych otázok, informácií a rozvoja kultúrnych, školských, vedeckotechnických a zdravotníckych stykov. Plnenie týchto úloh predsedníctvo ÚV KSČ pravidelne kontroluje.

Aktívny postup Československa sa v prvom rade prejavil v dôslednom rozvíjaní dvojstranných vzťahov, v povyšovaní ich úrovne a v úsilí podložiť ich dôležitými zmluvnými dokumentami. Vychádzame z toho, že dobré dvojstranné vzťahy sú nedeliteľnou súčasťou celkového systému medzinárodných vzťahov a účinným prostriedkom na prehĺbovanie medzinárodného porozumenia a dôvery, na riešenie medzinárodných problémov a materializáciu uvoľňovania. Súčasne posilňujú celkovú štruktúru európskeho mieru a jeho schopnosť odolávať výkyvom a dočasným komplikáciám vo vývoji medzinárodnej situácie.

Po Helsínkach sa zvýšil počet stretnutí vedúcich politických a štátnych činiteľov ČSSR s predstaviteľmi iných štátov. Československo sa aktívne zapojilo do systému politických konzultácií v duchu helsinských dohôd, lebo má veľký záujem na ich pozitívom plnení. V procese konzultácií s predstaviteľmi kapitalistických štátov vidíme možnosť, ako si vyjasniť vzájomné stanovisko. Znovu sme si na nich overili, aké dôležité je poznať presne názor druhej strany a nielen si ho trebárs domýšľať. Až na niekoľko výnimok /Malty, Nórska, USA, Monako a San Marina/, viedli a stále vedú naši diplomati tieto konzultácie temer so všetkými štátmi - signatármi helsinských dokumentov. Väky o tom hovoria celkom jasne: iba za rok 1976 došlo vo vzťahu ku kapitalistickým krajinám k 20 stretnutiam na vysokej úrovni. Minister zahraničných vecí ČSSR sa od helsinskej konferencie až do dnešných dní stretol na dvojstrannej základni temer so 40 ministrami iných krajín.

V tejto súvislosti je zaujímavé poukázať na túto okolnosť. V poslednom čase krajiny NATO rozvíjali proti nám nepriateľskú ideologickú kampani okolo tzv. "Charly 77". Cieľ tejto kampane spočíval okrem iného v tom, aby sa Československo dostalo opäť aspoň do čiastočnej izolácie a tým aby sa anulovali kladné výsledky, ktoré sme dosiahli za posledných 6 rokov v rozvoji našich medzinárodných vzťahov. Treba povedať, že táto tendencia sa prejavila aj v konkrétnych krokoch vládnych kruhov niektorých krajín, ktorých cieľom bolo zhoršiť naše vzájomné vzťahy. Ich úsilie však bolo márne.

Bez ohľadu na to naše kontakty s krajinami celého sveta sa ďalej úspešne rozvíjajú. Ak za celý rok 1976 sa stretol minister zahraničných vecí ČSSR s 13 zahraničnými kolegami, potom iba v prvých štyroch mesiacoch t. r. rokov už so 14 ministrami zahraničných vecí. Podobne je tomu na úrovni námestníkov ministra zahraničných vecí, alebo zvláštnych predstaviteľov ministerstva. Všetky tieto fakty názorne svedčia o veľkej životnej sile objektívneho procesu uvoľnenia.

Súčasne je faktom, že zatiaľ čo za obdobie 1969-1975 ČSSR uzavrela priemerne ročne 12 dvojstranných dohôd a zmlúv v politickej, hospodárskej a kultúrnej oblasti s vyspelými kapitalistickými štátmi, len za dva roky uplynulé od skončenia Helsíniek sme podpísali 42 dohôd a zmlúv, t. j. priemerne 21 ročne.

Základným politickým výsledkom tohto úsilia je normalizácia našich medzištátnych vzťahov prakticky so všetkými západnými účastníkmi Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe.

Jedným z konkrétnych prvkov, ktoré vyplynuli z politických kontaktov, je prijímanie spoločných komuniké, kde sa nám vo všetkých prípadoch podarilo presadiť pozitívne hodnotenie výsledkov KBSE.

Celému radu západných účastníkov Konferencie - Francúzsku, Holandsku, Nórsku, Belgicku, Veľkej Británie a Dánsku - sme navrhli prijať deklaráciu o vzájomných vzťahoch. Postupne chceme tieto návrhy odovzdať aj ďalším štátom. Naše doterajšie skúsenosti ukazujú, že západné štáty sa k tejto iniciatíve stavajú chladne až odmietavo, ale skutočnosť, že sa naše návrhy opierajú o ustanovenie Záverečného aktu, im nedovoľuje našu iniciatívu celkom odmietnuť. My sme pripravení o týchto návrhoch ďalej rokovať.

Konkrétne výsledky vo vývoji medzinárodnej situácie v Európe, dosiahnuté vďaka sústredenému úsiliu a iniciatíve socialistických krajín, o ktorých už hovoril aj načíni predtým, napomohli tomu, že po Helsíniach, obrazne povedané, sa na tvári Európy objavili nové črty, že v Európe došlo k význačnému pozitívnemu posunu v politickej situácii. Jeho podstatou je v tom, že európsky politický vývoj sa stále zreteľnejšie spája s výsledkami Helsínskej konferencie.

Môžeme teda konštatovať, že náš principiálny kurz na ďalšie prehĺbenie uvoľnenia medzinárodného napätia, na dôslednú realizáciu všetkých princípov a ustanovení Záverečného aktu, vyjadrený na poslednom zasadnutí Politického poradného výboru Varšavskej zmluvy v prijatej Deklarácii, výrazne pozitívne ovplyvňuje rozvoj medzinárodnej situácie a predstavuje určujúcu a dominujúcu tendenciu politického vývoja na našom kontinente.

Pri všetkých našich rokovaníach, konzultáciách a politických kontaktoch dôsledne presadzujeme návrh na uzavretie dohody medzi účastníkmi celoeurópskej konferencie, že proti sebe nepoužijú ako prvé jadrové zbrane, ako aj návrh neprijímať opatrenia na rozšírenie existujúcich alebo vytváranie nových uzavretých vojensko-politických zoskupení. I napriek odmietavému postojú štátov NATO sa snažíme dosiahnuť toho, aby sa tieto myšlienky dostali do vedomia európskej verejnosti ako jeden z najdôležitejších prvkov ďalšieho posilňovania bezpečnosti a prehĺbovania procesu uvoľňovania v Európe.

Rovnako využívame každú príležitosť na podporu návrhu usporiadať významné celoeurópske medzištátne zasadania k otázkam spolupráce v oblasti ochrany životného prostredia, dopravy a energetiky. Víťame skutočnosť, že v prístupe k nim začína u západných štátov prevládať realizmus.

Súdruhovia,

pozitívny posun v európskej politickej situácii, ktorý je súčasťou celosvetového procesu oslabovania pozícií imperializmu, stále väčšmi vplýva na vnútropolitickú situáciu v kapitalistických krajinách a na ich postavenie a možnosti pôsobenia na medzinárodnom fóre. Stále rastie vplyv, váha a prestíž socialistických krajín, najmä ZSSR, v očiach širokých vrstiev pracujúcich. Vytvárajú sa stále priaznivejšie podmienky pre rast vplyvu komunistického a robotníckeho hnutia v západnej Európe, ako o tom svedčia výsledky konferencie európskych komunistických a robotníckych strán v Berlíne, ktorá vytvorila spoločnú platformu boja za mier a bezpečnosť v Európe a prispela k zjednocovaniu všetkých mierumilovných a demokratických síl v tomto boji. Prehĺbajú sa rozpory medzi jednotlivými kapitalistickými štátmi.

V samotnom procese uvoľňovania napätia nielen zostávajú všetky neduhy kapitalizmu, ale ešte viac sa vyostrejujú. Kapitalizmus dnes nie je schopný dať odpoveď na najnaliehavejšie sociálne, hospodárske a politické otázky. Je zatlačovaný do historickej defenzívy. Aj to je jedna z príčin, prečo reakčné kruhy na Západe rozvírili v poslednom čase rad kampaní o údajnom neplnení "tretieho koša" Záverečného aktu socialistickými krajinami, súhlasím s Andrejom Andrejevičom, že ho treba spáliť, o tzv. porušovaní ľudských práv v našich krajinách, atď. Jedným z hlavných cieľov týchto kampaní, ktoré sa nesú celkom jednoznačne v duchu taktiky ideologickej diverzie a zasahovania do vnútorných záležitostí iných krajín, je aj Československo.

Československo má týchto skúseností viac ako dost. Dokazujú jedno: od neslávne známej kampane okolo tzv. "Charty 77" až po pokusy holandského ministra zahraničných vecí o priame zasahovanie do našich rýdzo vnútorných záležitostí sú názorným prejavom toho, ako si niektoré kruhy na Západe, vrátane časti oficiálnych predstaviteľov, predstavovali ďalší vývoj po Helsinkách. A keď naraz, v rozpore s týmito svojimi predstavami, zistili, že medzinárodná autorita socialistických krajín začína, vďaka ich mierotvornej politike, rásť a doslova priťahovať záujem verejnosti, išli až na otvorené bezprecedentné zasahovanie do vnútorných záležitostí. Všetky tieto naše skúsenosti iba potvrdzujú platnosť slov s. Brežneva, ktoré predniesol na minuloročnom bukureštskom zasadaní PPV VZ, keď povedal, že osobitosť súčasných medzinárodných vzťahov spočíva v ostrom ideologickom zápase o podstatu a samotnú perspektívu procesu uvoľňovania medzinárodného napätia.

Západná reakcia sa teda pokúsila o útok. Mysleli si, že nás zlomia, alebo zaskečia akousi "ofenzívou". Boli to však iba torpéda proti uvoľneniu. My sme však odpovedali skutočnou ofenzívou. Nielen široko založenou ofenzívnou akciou v oznamovacích prostriedkoch, ale aj na diplomatickom poli. Tú sme zároveň získali ďalšiu cennú skúsenosť. Keď práve pán Van der Stoep, pani Hamm-Brücherová a iní, odvolávajú sa na sprofanovanú tézu o znepokojení svojich krajín, nastolíli svoje pseudoargumenty o "porušovaní ľudských práv" v Česko-

slovensku, dokázali sme im ich nielen fundovane vyvrátiť, ale sami sme predložili celý rad konkrétnych faktov, dokazujúcich pravý opak. Znovu sa potvrdzuje, že pravda je na našej strane a že naše triedne chápanie ľudských práv a slobôd obstoí v akejkoľvek konfrontácii. Ak sa použijú v správnej forme a v pravý čas, niet pred nimi obrany. Stračne povedané pseudoargumenty našich protivníkov uviazli na plytčine.

Ukázalo sa, že buržoázii v ideologickom boji s nami, nehládajúc na to, že má silné technické propagačné prostriedky, sa nedostáva pravdy. Dôkazy o skutočnom humanizme a úspechoch reálneho socializmu, tak ako dôkazy o každodennom porušovaní ľudských práv na Západe, máme totiž v rukách my. Ide vždy iba o to, ako ich rýchlo a pružne využiť. Je preto dobré, že práve o týchto otázkach sa na tomto našom stretnutí, v súvislosti s prípravou belehradskej schôdzky, môžeme zamyslieť a vymeniť si svoje skúsenosti. Preto, že celá táto zložitá situácia a jej jednotlivé komponenty sa prirodzene premietajú do bezprostredných príprav belehradskej schôdzky, na ktorej, ako vyplynulo zo zasadania Rady NATO, chcú západné štáty s týmito otázkami vystúpiť.

Z našich 23 konzultácií, uskutočnených so západnými štátmi v poslednej dobe v rámci príprav na Belehrad vyplýva, že chcú pristupovať k Belehradu konštruktívne a že si neželajú, aby sa belehradská schôdzka stala tribunálom či miestom konfrontácie. Aspoň tak nás, napriek niektorým rozdielnostiam v taktickom postupe, ubezpečujú. Na druhej strane je však pravdepodobné, že sa aktívne pripravujú na to, aby sa demagogickými argumentami snažili poukazovať na údajné neplnenie či nedostatočné plnenie Záverečného aktu zo strany socialistických krajín a to najmä v oblasti tzv. tretieho koša, od výmeny informácií cez slobodu pohybu až po zlučovanie rodín. Pokiaľ ide o ČSSR, prídeme do Belehradu dôkladne pripravení na akékoľvek diskusia aj v tejto oblasti. Máme viac ako dostatok presvedčujúcich argumentov, aby sme nielen dokázali nendržateľnosť týchto tvrdení, ale predovšetkým aj to, že sú to aj v tomto ohľade západné krajiny, ktoré sú dlžníkmi v plnení Záverečného aktu.

Toto úsilie západných štátov však bude len taktickým manévrom. Jeho cieľom bude pripraviť priaznivú atmosféru na presadenie hlavných zámerov kapitalistických štátov. Tie budú zrejme spočívať v pokusoch

prepraviť rad konkrétnych návrhov, najmä v oblasti tretieho koša, ako aj opatrenia na posilnenie dôvery, ktoré pod kapitolkou údajného rozvoja výsledkov helsinskej konferencie, pôjdu fakticky za rámec Záverečného aktu. A podľa našich skúseností možno predpokladať, že hlavným politickým zmyslom týchto návrhov bude zrejme snaha posunúť ťažisko Záverečného aktu do tých oblastí, ktoré by sa mohli využiť na aktívnejší postup proti socialistickým krajinám a tým aj na narušenie politickej rovnováhy Záverečného aktu. V tejto súvislosti nemožno strácať zo zreteľa ani niektoré prístupy neutrálnych krajín, ktoré podľa všetkého chcú využiť belehradskú schôdzku na presadenie svojich partikulárnych záujmov a s týmto cieľom pripravujú celý rad návrhov, ktoré fakticky tiež idú za rámec Záverečného aktu. A to predovšetkým v oblasti opatrení na posilnenie dôvery a Stredozemného mora.

Všetky tieto okolnosti nás privádzajú k záveru, že práve vyjasnenie politickej koncepcie belehradskej schôdzky, ktoré bolo hlavným bodom všetkých našich konzultácií, zostáva aj naďalej aktuálnou kľúčovou úlohou. Nie je náhodou, že práve tomuto vyjasneniu sa západné štáty snažia vyhnúť, a že sa snažia ponechať túto otázku otvorenou až do zahájenia hlavnej schôdzky. Pre naše socialistické štáty z toho vyplýva, že je treba i naďalej pokračovať v aktívnom presadzovaní politickej koncepcie belehradskej schôdzky na základe záverov tohto zasadania Výboru ministrov, ako o tom správne hovoril súdruh Gromyko.

Pokiaľ ide o ČSSR, riadime sa dôsledne pri príprave belehradskej schôdzky závermi moskovského zasadania ministrov zahraničných vecí Varšavskej zmluvy z decembra 1975 a závermi bukureštskej deklarácie PPV VZ z novembra 1976.

Vychádzame z toho, že belehradská schôdzka nie je a nemôže byť novými Helsinkami. Jej ciele sú oveľa skromnejšie. Spočívajú v tom, aby umožnila vymeniť si názory na pozitívne skúsenosti zo spolupráce štátov pri riešení úloh stanovených v Záverečnom akte. A na mnohostrannom základe pokračovať vo výmene názorov na ďalšie úsilie o upevnenie bezpečnosti a rozvoj spolupráce v Európe a prehlbovanie procesu uvoľňovania v budúcnosti.

V rokovaníach so západnými partnermi poukazujeme prítom na neodškriepiteľnú politickú pravdu, že uskutočňovanie Záverečného aktu závisí v mnohom od úrovne uvoľňovania napätia, od stavu politických vzťahov medzi štátmi a upozorňujeme, že všetko, čo vystupuje proti uvoľňovaniu napätia, súčasne bráni realizácii ustanovení Záverečného aktu.

Pokiaľ ide o obsah samotnej belehradskej schôdzky, ČSSR v duchu našej spoločnej línie dôsledne presadzuje zásadu, že musí mať jasný konzultatívny charakter. Sama nemôže prijímať žiadne rozhodnutia a jej výsledkom môžu byť iba odporúčania, ktoré sa potom musia predložiť vládám. Ak sa predložia konkrétne návrhy realizovať opatrenia obsiahnuté v Záverečnom akte, bude možné s takýmito návrhmi súhlasiť, ale nemožno pripustiť nijaké zmeny v Záverečnom akte. Vychádzajúc z toho dali sme pokyn všetkým našim zastupiteľským úradom v príslušných krajinách, aby aktívne a vytrvalo presadzovali túto dohodnutú líniu.

V závere by som chcel zdôrazniť, že podľa názoru ČSSR existujú všetky objektívne predpoklady k tomu, aby belehradská schôdzka skončila v prospech mieru a bezpečnosti v Európe, v prospech ďalšieho pokračovania v rozvíjaní konštruktívnych prvkov vo vzťahoch medzi európskymi štátmi.

Vychádzame prítom z toho, že hlavnou podmienkou pre splnenie cieľov socialistických krajín na belehradskej schôdzke bude ich jednotný a koordinovaný postup v celom jej priebehu. Pre splnenie týchto cieľov spraví československá delegácia všetko podľa záverov, na ktorých sa vo Výbore ministrov dohodneme.

Vážený súdruhovia,

dovoľte, aby som nakoniec vyjadril našu podporu predloženému návrhu komunikácie, ktoré plne vyjadruje naše názory a pohľady na vývoj medzinárodnej situácie a náš ďalší spoločný postup na belehradskej schôdzke.

Ďakujem za pozornosť.